

Андрій ТРОЦЕНКО,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти спеціальності 053 «Психологія»
кафедри теоретичної та практичної психології
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
andretrotsenko@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОЯВУ ПСИХОПАТИЧНОГО ТИПУ ХАРАКТЕРУ

У статті проводиться теоретичний аналіз ключових особливостей та характеристика осіб з психопатичним типом характеру. Також описані біологічні та психологічні особливості психопатів, причини формування жорстокої поведінки у дитинстві.

Ключові слова: *характер, психопатичний тип, антисоціальна поведінка, виховання, насильство, жорстокість, аб'юзер, співчуття, емоції, почуття, заздрість.*

The article provides a theoretical analysis of key features and characteristics of persons with a psychopathic personality type. The biological and psychological characteristics of psychopaths, the causes of the formation of violent behavior in childhood are also described.

Key words: *character, psychopathic type, antisocial behavior, education, violence, cruelty, abuser, compassion, emotions, feelings, envy.*

Існує досить багато класифікацій, які описують особистість людини. Певна закономірність або сталість поведінки відображає відповідний характер. Він включає в себе безліч поведінкових проявів, які людина схильна повторювати. Характер, як і відбиток пальця, формується ще з самого народження і відображає нашу унікальність. Незважаючи на унікальність і неповторюваність ліній, відбитки пальців можна класифікувати за загальним типом малюнку. Поведінку теж можна класифікувати за певними типами. Характер, як і відбитки пальців практично не змінюється впродовж життя. Незважаючи на унікальність кожної людини, можна виокремити окремі типи характерів.

Американський психолог і психоаналітик Ненсі Мак Вільямс виділяє 9 типів характеру з психоаналітичної точки зору [7]. Зокрема, вона описує психопатичний тип, який зустрічається досить рідко, але наявний в кожному суспільстві. Це люди, які характеризуються тим, що в них відсутня здатність до емпатії. Вони не можуть співпереживати, тому що народились такими. Це своєрідна біологічна особливість. Як зазначає американський психолог та дослідник емоційного інтелекту Даніел Гоулман, відсутність емпатії не завжди є причиною злочинної поведінки, а є лише одним із факторів [1].

До психопатів безумовно відносять вбивць, різних кримінальних осіб та антисоціальних людей. Це ті люди, які були впіймані правосуддям за свою протиправну діяльність, але є й такі, які проявляють свою поведінку не так явно. Такі люди можуть нас оточувати і в звичайному житті. Наприклад, в сім'ї це може бути аб'юзер, який систематично вчиняє домашнє насильство, або учень, який проявляє булінг по відношенню до інших дітей чи просто сусід, який може жорстоко поводитись із тваринами. Спільним для психопатів є те,

що їх іноді досить складно виявити, оскільки це єдиний тип характеру, який може маскуватися під інші типи. Характерним для них є те, що вони можуть бути дуже харизматичними та зачаровувати людей [2].

У психопатів досить завищений поріг чутливості нервової системи. Для того, щоб психопату щось відчувати потрібен подразник на порядок сильнішої інтенсивності, ніж для інших людей. Тому, такі люди схильні до ризикованої та екстремальної поведінки. Робер Хеар, психолог Університету Британської Колумбії зазначає, що перед процедурою лікування електрошоком особи з психопатичним типом характеру не відчували тривоги. Це свідчить про те, що їх може не лякати майбутнє покарання. Психопати, які вчиняють домашнє насильство можуть навіть не відчувати люти, а робити це з холодним розрахунком.

Психопати мають вроджені тенденції до агресивності. Вже в дитинстві можна помітити певні прояви цього характеру. Це діти, який зазвичай, жорстоко мучать домашніх тварин, але це одна із ознак. Більшість психопатів не розуміють емоції інших і не здатні вербалізувати свої переживання. Говорити про свої почуття для них є проявом слабкості. Тому, замість того, щоб говорити, вони діють. Наприклад, аб'юзер може проявляти агресію, тому що відчуває страх. Встановити зв'язок з психопатом через прояснення почуттів неможливо. Він цього просто не зрозуміє. Тому, апелювати до їх почуття совісті не матиме сенсу, оскільки вона в них не сформована. Єдиний спосіб завдяки якому психопати можуть зрозуміти свої переживання – це викликати їх в інших.

Звикли використовувати інших як об'єктів для задоволення своїх потреб. Як зазначає Олег Мазяр, особи з психотичним типом особистості мають мінімальний рівень соціальної інтеграції [4]. У першу чергу вони намагаються задовольнити свої біологічні потреби, застосовують силу для того, щоб створити реальність, яку хочуть. У зв'язку з цим такі особи менше відчувають докори сумління.

Найстрашніше для психопата – бути слабким і таким, якого не поважають. Вони можуть зізнатися у вбивстві, але не зізнаються у крадіжці, яка виглядає незначною у порівнянні. Малі і незначні злочини можуть сприйматися як слабкість. У зв'язку з цим, вони схильні відкрито говорити про свої перемоги та хвастатись ними. У випадку побиття дружини, психопат буде виправдовувати це тим, що вони посварилися і буде більше перейматиметься за те, що його піймали на гарячому, ніж за вчинок. Вони можуть переживати тривогу, але ніколи не визнають цього, тому що сприймають це як токсичне почуття, яке означає слабкість. Для психопатів характерним захисним механізмом психіки є проєкція: вони будуть бачити в інших те зло, які мають в середині себе.

Дитинство психопатичного типу особистості характеризується відсутністю люблячих відносин. Такі діти часто часто переїжджали з місця на місце, переживали розрив зв'язків з іншими, розлучення батьків та інші втрати. У результаті такої нестабільності вони не мали досвіду контролю над своїм життям. Тому, у дорослому житті вони постійно відіграють свою поведінку таким чином, щоб отримати цей контроль і силу над іншими. Жорстокі дії є фактом підтвердження їхньої сили. Вони відчувають її якщо відносяться до іншого, як до об'єкту. В таких особистостей емоційний інтелект не розвинений, тому що батьки ніколи не цікавились та не озвучували те, що вони відчували. Результат такого виховання приводив до емоційної депривації. Батьки використовували слова для контролю. Дуже часто все виховання зводилося до того, щоб відкупитися матеріальними речами. Тому, дитинство стає перенасиченим цінними подарунками, але з дефіцитом або відсутністю любові. Люди психопатичного характеру ніколи не отримували любові і ніколи не любили інших. Вони не ідентифікують себе з кимось із батьків, а з особою, яка на їх погляд володіє силою та

могутністю, або зі своєю фантазією про таку роль. На формування психопатичного характеру впливає відсутність чітких правил і обмежень у сім'ї. Дитина вчиться тому, що можна робити все що завгодно: санкцій за це не буде. Крім цього, безумовно важливий приклад батьків. Навіть якщо ми не ідентифікуємо себе з кимось із них, ми все одно несвідомо можемо поводити себе так само, оскільки практично все дитинство проживаємо разом з ними. Дуже часто агресія є навченою поведінкою. Жорстоко поводять себе з іншими, тому що іноді не усвідомлюють, що вони повторюють модель своїх батьків. Дуже часто тирані просто не відслідковують свою поведінку, тому що не здатні поставити себе на місце іншого. Психопати відчувають заздрість до людей, які можуть переживати ніжні почуття. Вони не можуть проявити їх, тому що сприймають емоції, як прояв слабкості. Тому, вони знецінюють всіх, хто проявляє ніжність, любов або інші почуття. Вони були позбавлені цього і намагаються позбавити інших. Деякі серійні вбивці навмисно знищували цілі сім'ї, які на їх погляд були щасливими.

Отже, психопати – це особи в яких відсутня здатність до співчуття. Через цю особливість не розуміють, що їх можуть приносити біль і страждання іншим. Такі люди можуть бути серед нас. Звичайно, не кожен психопат у житті буде злочинцем. Частина таких людей з віком вигоряють і можуть нормально жити серед інших, якщо не потраплять до місць позбавлення волі. Психопатичний характер визначають як біологічні так і соціальні фактори. До першої групи відносять відсутність нейронів, які відповідають за емпатію та високий поріг чутливості до другої групи можна віднести тип характеру, який формується ще з дитинства за відповідних умов. Вони не отримували любові і не здатні любити. Емоції сприймають, як слабкість. Дитинство характеризується емоційною депривацією, втратою контролю і відчуття своєї сили, тому в дорослому житті намагаються компенсувати це через контроль інших. Завжди діють з позиції сили, тому що виглядати слабким – найбільший страх. Через такі дії намагаються викликати в інших повагу. Зазвичай ставляться до іншого, як до об'єкта, який може задовольнити їхні потреби.

Список використаних джерел та літератури

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2022. 512 с.
2. Ейвері Н. Якщо він такий чудовий, чому мені так погано? Як розпізнати та подолати аб'юз. Харків: Віват, 2022. 256 с.
3. Зімбардо Ф. Ефект Люцифера. Чому хороші люди чинять зло. Київ: Якабу Паблішинг, 2019. 588 с.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз: монографія. Житомир: видавець О. О. Євенюк, 2020. 332 с.
5. Bursten B. The Manipulator: A Psychoanalytic View. New Haven: Yale University Press, 1973. 277 p.
6. Mazyar O. V. Personal dissonance: systemic analysis: monograph. Zhytomyr: Publisher O. O. Evenyuk, 2020. 332 p.
7. McWilliams N. Psychoanalytic Diagnosis: Understanding Personality Structure in the Clinical Process. New Yourk: The Guilford Press, 2011. 447 p.
8. Meloy J. R. The psychopathic mind: origins, dynamics, and treatment. Lanham: J. Rowman Littlefield Publishers Inc, 1988. 426 p.